

Kil. Palatasb غنوار ۲۸

ربيع الاول ۱۵، ۱۳۳۲

الدين والادب

[الدين والادب]

آيدە ايكي مرتبه نشر ايديلور دينى، ادبى، علمى و سياسى
مجلهء اسلاميه در.

محرر و صاحب امتيازى: ملا عالم جان البارودى

فهرستى:

تفسير: الله تعالى نك بنو اسرائيل گه خطاب

قيلوب و عظ و نصيحت قيلمى - الله طرفندن

يهوديلر گه بير لگان نعمتلر - نماز و زكاتنك

حكمت و فلسفه لرى ع. البارودى. ۱۶۱

حديث: طلب علم نك ايك فضيلتى عبادت

بولمى - علم نك كر كلكلى حقدە قرآن كريمده

واحاديث شريفده وارد بولغان امر و ترغيبلر

ع. البارودى. ۱۶۸

سيرة محمدية: رسول الله نك اوصاف و شمائلى ۱۷۳

تربيه و تعليم: رسول الله نك امتلرنى تربيه

ايمكى . . . . . ن. توتارى. ۱۷۷

مكة مكرمده حر كت علميه. محمد مراد رموى ۱۸۲

مسلمانلر غه اداره و روحانيه كر كى ?

(«وقت» دن) ۱۸۶

علم و معرفت: (شعر) ملا صادق ايمانلى ۱۹۱

فزان

مكتبة

”ترتيب العلوم“

تور كيه علماسندن ساچقلى زاده ديه مشهور محمد المر عشى
اثرى بولوب، هر شاگرده بر نسخه سى بولورغه تيوشلى كتابدر،
بونده قايو فنلر فائدهلى وقايولارى ضرورى ايدكى، فرض عين
وفرض كفايه بولغان علملر، مباح ياكى حرام، شرعى وغير شرعى
علملر، هر تورلى فنلرنك تعريفلىرى، طلبه علوم كه علم او گرانونك
ترتيبى و علملرنك مرتبهلىرى بيك آچق صورته بيان ايتلمشدر.
كتاب اور تاقولقده ۱۰۲ بيت، قزانده مطبوع. بهاسى
۲۰ ت. پوچته برله - ۳۰ ت. قزانده ”مليت“
كتبخانه سنده ساتيلا.

”شهبال“ ژورنالى

استانبولده آيده ايكي مرتبه چغا طورغان رسملى
”شهبال“ ژورنالى استانبولده نشر ايتلمكده بولغان رسملى
ژورناللرنك ايك گوزهلى در، علم، فن، صنعت و عمومى
ادبيات دن بحث ايتنه طورغان بو ژورنالنك رسملى غايت
گوزهل، كاغدى و باصلىشى صوك درجه نفيس بولوب،
آبونه حقى روسيه كه يلغه ۱۰ صوم، آلتى آيغه ۵ صوم در.
آدريس:

Константинополь.

Редак. жур. „Шагбаль“

против. новой почты № 9-10.

الدُّرُورُ وَالْأَكْبَرُ

۶ نچی سان ۱۳۳۲ سنه ربیع الاول ۱۵ سه شنبه ۱۹۱۳ سنه غنوار ۲۸

تفسیر

يا بني اسرائيل اذكروا نعمتي التي انعمت عليكم
 و اوفوا بعهدى اوف بعهدكم و اياى فارهبون ﴿٤٠﴾ و امنوا
 بما انزلت مصدقا لما معكم و لاتكونوا اول كافر به
 و لا تشتروا باياتى ثمنا قليلا و اياى فاتقون ﴿٤١﴾ و لا تلبسوا
 الحق بالباطل و تكتموا الحق و انتم تعلمون ﴿٤٢﴾ و اقيموا
 الصلوة و اتوا الزكوة و اركعوا مع الراكعين ﴿٤٣﴾

يا بنى اسرائيل اذكروا نعمتى التى انعمت عليكم و اوفوا بعهدى
 اوف بعهدكم و اياى فارهبون.
 ترجمه: اى اسرائيل (يعقوب) (۱) بالالارى سز گه احسان
 ايتدكم نعمتلرني ذكر ايدگز (انوتما گز)، عهديمه وفا ايدگز سزنگ
 عهد گزه وفا ايدرم، مندنگنه قورقگز.

[۱] اسرائيل - يعقوب پيغمبرنگ لقبيدر. يهوديلر آنك نسلندن بولغانغه

قرآنده آنلرني بنو اسرائيل ديو تعبير ايدلدر.

ايضاح: الله تعالى آدم عليه السلام قصه سيني ذكر، توپراقدن ياراتولديقي حالده فضل الهى ايله آگا علم و ير لوب فرشته لر آراسنده احترام ايدلديكىنى ايضاح، شيطان نك آگا عداوت وسوء قصدىنى، هدايت - اللهنى طگلاوده، ضلالت - شيطانغه اياروده ايديكىنى بيان ايدوب عبرت ايجون الوع قاعده قويدقدن صوگره؛ بتون خلقغه نصيحتكه كر شوب ايسكى امت، ايك الككى قوم بولغان يهودكه خطاب برله وعظ وتنبيه باشلادى. چونكه بونلر اوز لرينه مغرور، اوز دينلرينى قيامتكه چه باقى، اصلاح و تجديدكه احتياجلرى يوق ديو اعتقاد ايدلر، بناء عليه موسى پيغمبر (عليه الصلوة والسلام) ديندن صوك كلگان دينلرگه (نصارى و اسلام دينلرينه) انكار قىلار، عيسى و محمد (عليهما الصلوة والسلام) حضرتلرينه كفر ايدلر، «يالغان پيغمبرلر كلگازده اشانما گز! دليل و آيتلرينه يبخشى باقز» مضمونده غى تورات آيتى [۱] بوزوق تفسير ايتوب خلقنى ساتاشدرا لار، رئيسلرى تورات نك عيسى و محمد (عليهما الصلوة والسلام) حضرتلرى خصوصنده غى اشارات و بيانلرينى گيز لب، باشقه دينلرگه ايرك و ير مانيچه اوز دنيا و جاهلرينى ساقلا رغه تر و شالار ايدى. اوزلرى استعدادلى، ذكالى خاق، اصل بر دين سماوى گه ايمانلى امت بولغانغه هر وقتده يبخشى اويلا دقترنده حق برله باطل، صادق برله كاذب آرالرينى آيور رلق و كوب خلقغه، خصوصا حجاز

[۱] هر قايو الوغ پيغمبر دن صوك، اوزينه الوغلق و درجه حاصل ايدر ايجون آلداقچى پيغمبر لر ظاهر بولغان، بز نك امتدده شولاى مسيئة الكذاب و اسود العيسى كى يالغانچيلار چيقغان، شونلقدن پيغمبر لر امتلرينى شونداى يالغانچيلاردن ساقلانورغه بيورغانلار، حق برله باطلنى آيور رلق علامت و آيتلرگه باقارغه قوشقانلار، البته هر عاقل يبخشى اويلاسه راست برله يالغانى، يبخشى برله يمانى تير آيور آلا، بازى اويلار ايجون آلدن بر آرتنيه قىلوغنه كرك.

مشرکارینه و باشقه کورشی ممالکت خلقارینه یخشی اورنک بولورلق
 جماعت بولدقلرندن اسلامغه اشانولری بر مهم مطلوب توتولوب،
 کوب آیتلر برله باشده اوق آنلارنی نصیحت ایدلگان، اللهغه
 ولغان ایسکی یقینلقلارینی، اللهدن بیک کوب نعمت و خیر کوردکلرینی
 ایسکاررگه و هم تور اتده بیورلغان اللهنک فرمانلرینی برینه کلتوررگه
 آنلرنک ویردکلری عهدلرینی تمام اوتاررگه بیورلغان. تاکم اللهدن
 قورقسونلار و اویالسونلارده اشنک اهمیتینه باقسونلار، حیلله و مکر
 یولینه کروب بلگانلری بلمگانلرینی ساتاشدرماسونلار، بعض دنیاوی
 درجهلری کیتودن قورقوب نظر و فکر یوللارینی باغلاماسونلار.
 بنی اسرائیلگه الله طرفندن ویرلگان نعمتلر چیکسدر: الکده
 خلق آراسنده آنلارنی قدرلی ایتکان، کوب پیغمبرلرینی آنلار ایچندن
 یبارگان، آنلارغه تور ات کتابی ایندرگان، دگردن یول آچوب
 دشمانلری فرعوندن قوتقارغان، فرعوننی مسخره ایتوب هلاک ایتکان،
 آنلار ایچون ناشدن صو چیقارغان و هکذا. منعمنک نعمتلرینی
 ایسکارو آنی احترام و تعظیمگه یول آچا، امر و نهیلرینی اعتبار
 و قبولگه سبب بولا. شونلقدن الله تعالی خطاب و نصیحتینی «اذکروا
 نعمتی» دیو باشلاغان، تور اتده یهودکه: اللهنک امر و عهدینی ساقلا رغه،
 آندن کلگان پیغمبرلرگه ایمان کلتوررگه، ایندرلگان کتابلرینی
 قبول ایدرگه و بالخصوص هاجر نسلندن کلهچک پیغمبر (محمد
 علیه السلام) گه اشانورغه بیورلمشدر. اگر آنلار اللهنک عهدینی
 اوتاسهلر الله آنلارغه قیلغان یخشیاق و بیوک عزت و حرمت
 وعدهلرینی اوتایه چکدر.

و ایای فارهبون، بعض وقتلرده کشیدن قورقودن، یا که قدر و عزت
 کیتو خوفندن حقنی یاشرو، باطلاگه مساعده ایتو واقع بولادر.
 شونلقدن الله تعالی بو یولنی کیسارگه، ریاء و مداهنه یولندن

چيقارغە بيورروب، يالغوز اوزندن قورقارغە بيورمشدر، يالغوز
اللهدن قورقو هدايتنك الوغ مادهسى، نجاتنك بىك اميدلى سببىدر،
وامنوا بما انزلت مصدقا لما معكم ولاتكونوا اول كافر به
ولاتشروا باياتى ثمنا قليلا وايى فاتقون.

ترجمه: سزنىڭ بىرلە بولغان (كتاب)نى راستلاپ ايندر دكم كتاب
(قرآن)غە اشانگىز، آگا بىر نىچى منكر بولماگىز! منم آياتلارنى
آز آقچەغە (دنيا فائدهسىنە) ساتماگىز، مندىن گنە ساقلانگىز.

ايضاح: الله بنى اسرائيل گە تورات وىردى. آنلار ايچون
اول كتاب حق بىرلە باطلنى آيوررغە قورال واولچار گە ايڭ اعلى
مىزان ايدى. آندىن صوك بىر كتاب ظاهر بولسە تورات بىرلە آنك
حالينى بىلك، ايچىندە گى احكاملارنى آگا چاغشدر وب حقيقتنى
آگلامق بىك ممكن بولدى. بىر حق ايكنچى بىر حقنى - ايضاح،
تكميل، تجديده، تحديد ايتسەدە - هيچ وقتدە ابطال وانكار ايتمايدىر.
شونلقدىن توراتنى يىخشى آگلاغان واشانغان يهودىگە آندىن صوك
كلىگان انجيل، قرآننىڭ درستلىكىنى، الله طرفىدىن كلىگان هدايت
كتابى ايدىكىنى استخراج ايتىمك آغر دگل ايدى.

قرآن توراتنىڭ عقايد وقواعدينە موافق، اخلاق و تربيه گە
دائر روح و اصولىنى مؤيد و آنك چىن كتاب الله ايدىكىنى و هدايت
بولدىقىنى مصدقەدر. شونلقدىن اول قرآنغە ايمان ايتىمك و آنى كتاب
الله ديو قبول ايتىمك بىك يوللى، آز انصاف بىرلە، عناد و تقليدسىز آز
نظر بىرلەدە قبول ايدىرلك مىشلەدر. شوڭا كورە «وامنوا بما
انزلت» جملەسىنى «مصدقاً لما معكم» جملەسى بىرلە قىد ايدلمشدر.

يهودنىڭ قرآنغە كفرى اهل دين، اهل علم و معرفت طرفىدىن
ايڭ بىر نىچى مرتبەدە گى كفر در. مشركلارنىڭ كفرلارى الكرك بولسەدە،
آنلار الكدىن اهل دين سماوى بولمىدقلىرىدىن، علم و ادراكدىن بىك

بىراق بولدىقلارندىن، بونلارنىڭ كىفرلىرى بىر بىرىگە ھېساب ئايدىلمايدۇ.
بونلاردىن بىگىرك عىيدىر. بونلارغە ايك بىر نچى مؤمن بولمىق مەناسىب
ولازىم ايدى. «ولا تكونوا اول كافر به» جملەسى بىرلە اشبو مضمونىغە
اشارت ايدامشدر.

لكن يهود قومى اوزلار يىنە تىوشلى عھدىلرنى اوتامادىلر، اللەنىڭ
كتابىنە اشانمادىلر و دىنپا فائىدەسىچون تورات حىكلار يىنى ياشور دىلر،
آيتلار يىنى بوزوق روشدە تاويللار قىلوب حىقى گىز لە دىلر. اللە تەعالى
«ولا تشتر وا بايتى ثمن اقليل» دىو اشبو غرض دىناوى اىچون كتاب اللە
حىكلار يىنى آلامشدر و، تىوشسىز تاويللار قىلوب تحريف و تبديل
ايتودن نھى ايتكان.

بو آيتدىن عبرت: ھەر كىم اوز نەفسىنە فائىدە اىچون شرىعت
حىكلەندە تاويل ايتسە، آيتلارنى ظاھىرىدىن چىقاروب اوز ھواسىنە
بورسە. آيات اللەنى ثمن قىلگە ساتقان، اللەنىڭ حىكلار يىنى استخفاف
ايتكان، الو غضالنتكە توشكان بولادىر. مسلمان، يھود، نصرانى ھەر
كىمگە لازىمدر كىم يالغوز اللەدىن ساقلانوب و آندىن غنە قورقوب،
حىقلىق و راستلىق توغرىسىندە دىنا ضرورندىن، جاھ و درجە كىتمىكىدىن
قورقماي نچە آخىرت درجە و سعادىتىنى آرتىق كورسون و شونى
اوز يىنە اختیار ايتسون. دىنانىڭ قىسقى ساعىتلەرنى، گى درجە و آبر و يلار يىنە،
نعمت و ثروتلار يىنە آلدانماسون.

ولا تلبسوا الحق بالباطل و تكتموا الحق و انتم تعلمون.
ترجمە: بلە توروب حىقى باطل بىرلە قاتشدرما كىز، حىقى ياشورما كىز!
ايضاح: يھودنىڭ ملالارى دىنپا غنە قىز غوب عوام خلقىنە تورات
آيتلار يىنە و حىكلار يىنە آندە بولماغان نرسەلرنى قاتشدروب فتوى
بىر و چان بولغانلار و بعض حىكلار يىنى بتونلاى ياشورگانلر. نناك كىم
رسول اللە صلى اللە عليه وسلم نىڭ صىفتلرى و روشلرى خصوصەندە

كلگان آيتلرني باشقه تورلى تاويللر برله چن معنالرينى ياشورگانلر .
شول اشلرينى الله تعالى قرآنده بو آيت برله ذكر ايدوب، آنلارنى
اويالتمقان و نصيحت ايتكان .

واقموا الصلوة و اتوا الزكاة واركعوا مع الراكعين .

ترجمه : نمازنى تورغوز كز، زكاتنى اوتار كز، ركعلر برله برگه
ركوع ايد كز .

ايضاح : نماز بندنك اللهغه مناجاتى و آنك آلدينده تواضع
و بندلك كورساتوب دعا و تضرعيدر . هر كم رينى يخشى تانوسه،
اوزىنى آگا بنده ديو بلسه . فكر و وجدانى سلامت بولغانده . البته
اول ربي بولغان اللهغه بندلگينى كورساتورگه ، دنيا و آخرت
حاجتلىنى آندن سورارغه و هر آبدراو و قورقنچ حاللرده آگا
صيغورغه مجبور بولا، و آگا صيغور برله گنه جانينه طنچلق، اشنده
امانلق تاپا .

بندنك ايك كور كام روشجه اللهغه صيغنوى و ايك جامع
بولغان كيفتجه دعا و تضرعى نمازدر . نماز هر پيغمبرده و هر ملتده بولا
كلگان . لكن انصاف ، وجدان سليم اقتضاسينه كورده معلوم كم
اسلامده بولغان نماز ايك كور كام، الله حضورنده تو بانلك و بندلك
روشلرينى ايك جامع نمازدر . بو آيتده اشبو نمازنى تورغوزورغه
يعنى تمام شرايط و آدابى، تيوشلى خضوع و خشوعلر ينى رعايه قلوب
بتون قلب و قالب برله اوتارگه يورامشدر .

اوشانداق زكات برله امر ايدلمشدر . چونكه خشوعلى و جانلى
نماز برله بنده اوزينك بندلگينى اللهغه عرض ، و آندن دنياوى
واخراوى حاجتلىنى تله گان كى، صدقه و زكات برله نفسينى قهر
ايته، كسبنده گى بعض قصورلردن بونوع كفارت برله پاكلانه، بخل
(سارانلق) كى قلىنى بوزا، ايماننى چيرلاته تورغان صفتدن آرچيلا،

اللہ نىك محتاج و صنوق بندەلر يىنە ياردەم ايتە، آنلرنىك قابلىرىنە شادلىق كروته و خير دعالرىنى آلا، و بوتورلى خىر برلە عالم اسلامنىك توز و كلگىنە بايتاق خدمت ايتكان بولا . اشبو فائىدەلرنى متضمن بولغاندىن (جىغانلىقدن) عندالله اجر و ثوابى دە يازوب بترگوسوزدر . اشبو زكات امرىدە نماز كىبى اسلامنىك محاسنندن و الوغ ركنلرندن در . اسلامدن الك بوروشلى مضبوط و بر قاعدە تحتىنە آلنغان صدقه و اعانە يوقدر . بو حياندە بتون اصناف انسان فقراء و اغنيا و سائرلر بر برىنە احتياجليدر . هر قايسى آخردن استفادە ايتوب يشامكده لردر . فقيرنىك بايغە احتياجى قدر اوك باينىك تحصيل ثروتى و تسهيل معيشتى جهتلرنىچە فقيرگە احتياجى باردور .

حتى از غنە فكر برلە انسان برلە سائر حيوانلر آراسندە بر نوع ارتباط و طرفيندن احتياج بارلقى معلوم بولادر . زكات امرندە خلقنىك نوعلرى آراسندە بيوك ارتباط و مناسبت ساقلانا، و بناء عليه بيك مطلوب بولغان محبت حاصل بولاچقدر .

الله تعالى بو آيت اخيرندە نماز اركانندن ركوعنى خالصلا «واركعوا مع الراكعين» ديگان . ركوع اصلدە خضوع و انقياد معناسنده اولمقلە (۱) بو اورندە شول لغت معناسنده بولوب «عموما الله غه خضوع و خضوع ايدو چيلر برلە بولگز ، هر اشكزده (نماز دە، زكات و غيرلرده) يخشيلر ايچندە بولوب ، درست نيت و پاك اعتقاد برلە الله غه انقياد و خضوع ايدو چان بولگز » معناسىنى آكلاتادر . شول عام و شامل

[۱] ركوع توب معناسنده «باش ايمك» ترجمه سینه مناسبدر . بر كشيگه باش ايمك آغا تمام اطاعت و تسليم ايتمك، و آغا خلوص و خضوع اوزره بولمقدر . شونلقدن بو اورندە (واقموا الصلوة) يانندە ذكر ايتماينچە و اتوا الزكوة صوگنندن ذكر ايدلد كندن اشبو معناغە حمل ايتوب همه انواع عبادتنى شامل بولورلىق معناغە حمل ايدونى انسىب كورلدى . والله اعلم بالصواب .

معنای افاده سی ایچون نماز زکات صو گنده اخیر آیتده کلتور لاشدر (۱).
 تنبیه: بعض آیتلر خاص قوم سببلی اینگان، و توغری آنلرغه
 خطاب کبی بولسه ده حکمی عام بولادر. بر آدم سلتاوی برله بتون
 رعیه گه پادشاهدن حقیقان قانون کبی بتون خلقغه قانون الهی بولادر.
 بیک آز مسئله لر موندن مستنادر. بس اشبو بنی اسرائیل گه بولغان
 خطابلر برله هر کم اوزینی مکلف دیو بلمک لازمدر. ذکر ایدلگان
 مسئله لر: اللہک نعمتینی ذکر، عهدینه و فاء، آندن قورقو، ایندرگان
 کتابینه ایمان، آکا کفر ایتماو و آنی دنیاغه آلماشدرماو، اللہغه
 اتقاء، حقنی باطل برله قاتشدرماو، و حقنی یاشورماو، نمازنی تورغوزو،
 زکاتنی اوتاو، هر اشد یخشیلار و چن انقیادلی و تسلیملی آدملر برله
 بر گه انقیاد و تسلیم ایتودر. هر قایوسی بیوک فضیلت و مناط سعادت،
 هر بنده ایچون مهم وظیفه لردر.

حدیث

(۳۰) أَفْضَلُ الْعِبَادَةِ طَلَبُ الْعِلْمِ. رَوَاهُ الدَّيْلَمِيُّ فِي الْفَرْدُوسِ.

ترجمه: عبادتک ایث آر توغی علم استاودر.

ایضاح: خلق آراسنده عبادت دیوب غالباً نماز، روزه، حج
 کبی عمللر گه گنه ایتولسه ده، فی الحقیقه عبادت بونلر غنه بولمای، آنک
 انواعی غایت کوبدر. عبادت: اللہغه بنده لکنی کور ساتو، و آکا
 یقینلق، و آنک رضالیتی ایچون قیلونغان همه عمل و سوزلر نی جامع
 بر اسمدر. بو حالده: نماز، روزه، حج، زکاة، صدقه، صلۀ رحم،

[۱] مفسرلردن بعضلر: رکوعدن نمازنی مراد ایتوب جماعت نمازی
 برله امر دیمشلر. بعضلر: راکعین دن مؤمنین معناسینی آلوب عبادتده مسلمانلر
 برله بولغز، آنلر روشنده عبادت قیلغز مضموننده در دیمشلر. هر قایوسی احتمالدر.

امر بالمعروف ونهى عن المنكر، آتا و آناغه اطاعت، كور شيلرنىڭ
 و بارچه آدملىرنىڭ حقلرىنى رعايه ايتو، راست سوزلى و اشانچلى
 بولو، عهد و وعده گه وفا ايتو كپيلار بارچه سيدة عبادتدر. ايكنچى
 عباره برله ايتكانده دين نىڭ بتونسى عبادت بولوب، «وما خاقت الجن
 و الانس الا ليعبدون» آية كريمه سىنىڭ مفادىنچە بتون جن و انسان
 جنسلىرىنى خلق ايتو - بونلار نىڭ اللهنى تانوب آكا تيو شىنچە عبادت
 قىلولىرى، و آنىڭ رضالقينى حاصل ايتولىرى، وشول يول برله ابدى
 سعادتكە اير شوللىرى ايجوندر.

بندە كرك دنياوى كرك اخراوى هر اشنده مولاى و ربه
 بيور غانچە بولمق، هر بر حر كاتنده - معيشت امورنده بولسە دە - آنىڭ
 رضاسىنى ساقلامق تيو شلىدر. شونلقدن آنىڭ هر بر اشى عبادت
 بولور غە و هر بر اشى اللهنىڭ رضالقينه اير شوده سبب بولور غە
 ممكندر. لىكن بور و شلى بولمق ايجون البته علم لازمدر. علمسز جاهل،
 احمق آدم خىر قىلام ديو شر قىلور، عبادت قىلام ديو ضلالت
 قىلور، اللە غە يقينلايم ديو يراقلاشور. نادان نىڭ عبادت ديو قىلغان
 اشيدە بر بدعت ياكە بر فاسد عمل بولمقى بىك احتمالدر بناء عليه همه
 خىر گە آچقىچ و وسيله علمدر. شونلقدن هر عبادتنىڭ افضللى علمدر.
 اسلام دىنى اوقو، يازو، علم برله باشلانغان دىن در. رسول الله
 صلى الله عليه وسلم گە ايك اول وحى ايدلىگان آيت «اقرا باسم ربك
 الذى خلق» آيتى ايدى. بور وشىچە باشلانغان دىن نىڭ دائما علمگە
 ترغيب ايدە چكى، علم او گرانونى ايك الوغ عبادت ايدوب كور گازە چكى
 معلومدر. واقعا هم قرآن كريمده هم رسول الله صلى الله عليه
 وسلم نىڭ احاديث شريفه سنده بو حقه كوب امرلر، ترغيب و تبحر يىغىلار
 وارد بولمشدر.

قرآن كريمده علمنىڭ فضىلىتى حقنە دە وارد بولغان آيتلر

جمعه سندن بعضارى بونلر در: قل هل يستوى الذين يعلمون والذين لا يعلمون.

أيت: بلگانلر ايله بلهگانلر برابره بولورلار مو؟ (البته برابره دگللر) ديمكدر.

قرآن كريمده علم اهللرينك مرتبه و درجه لر ينى غايت بيوك ايدلوب فرشته لر قطارنده ذكر ايدلمشدر: «شهد الله أنه لا اله الا هو والملائكة واولوا العلم». - الله نك وحدانيتينه الله اوزى و فرشته لر و بلك ايله لرى گواهلر و يره لر - ديمكدر. بو آيتده فرشته لر دن صرك عالم لر ذكر ايدلوب مرتبه لر ينىك بلندلگى كور ساتلمشدر. «قل كفى بالله شهيدا بينى وبينكم ومن عنده علم الكتاب» (سز نك برله منم آرامده شاهد بولورغه الله و كتابدن خبرى بولغان كوشمه لر كافيدير). بو آيتده ايسه عالم لر نك درجه لرى ينه آر تغراق كوتارلمشدر.

«انما يخشى الله من عباده العلماء». (الله دن فقط عالم بنده لرى گنه قور قالار).

بو آيت، چن عبادت ايچون علم نك كركلگينه آچيق دلالت ايتدر. چونكه عبادتنك روحى و ايك مهم ركنى «خشية الله» يعنى الله نك عظمتدن قورقو و آنك الو غايقى آكلاپ، حضورنده تو بانچيلك كور ساتودر. خشيت ايسه اشبو آيت نك حكيمه كوره فقط علم اهللرنده تابولادر.

علم حقنده روايت ايدلگان خبرلردن ده بعضارى ينى نقل ايتهمز. امام مسلم نك ابوهريره رضى الله عنه آر قلى روايت ايتكان حديثنده رسول الله صلى الله عليه وسلم ديمشدر: علم ايستاوگه كوشكان آدمگه سعادت يوليني الله يكل قيلور. علم مجلسلرنده، الله نك كتابىنى اوقور و او گرانور ايچون جيولغان خلقغه قلب طنچلقى و پاكلگى اينه ر

و آنلارنى رحمت قبالار». امام ترمذى ابو امامة الباهلى دن روايت ايتته: رسول الله صلى الله عليه وسلم حضورنده بر عابد و بر عالم ذكر ايتلدىكده رسول الله ايتكان: عالم نك عابدن آرتقلىغى، ايك توبان درجه ليكزدن منم آرتقلىغىم كبيدر (۱). الله تعالى و آنك فرشته لرى و بارچه كوكدە و يرده بولغانلار، حتى او ياسنداغى قرمىقه و صوداغى بالق، آدملىرگه علم اوگرانوچى ايچون دعا قيلالار». ينه امام ترمذى ابن عباس رضى الله عنهما آرقىلى رسول الله صلى الله عليه وسلم دن بوسوزنى روايت ايتته در: بر فقيه - شيطان ايچون مك عابدن يمانراق (آغزراق) در (۲). ينه ابو سعيد الخدرى رضى الله عنه آرقىلى روايت ايتته، رسول الله ايتكان: مؤمن جنتكه كر گانچه علم ايشتودن طويماس. (يعنى چن مؤمنك علامتى علمگه رغبت، و آنى دائما كر كسنو و حاصل ايدر گه طر شودر).

امام دارمى واثله بن الاسقع رضى الله عنه دن روايت ايتته رسول الله صلى الله عليه وسلم ايتكان: بر آدم علم ايستاب مقصودينه ايرشسه ايكى الوش، اگر ايرشمنسه بر الوش اجر بولور». ينه دارمى عبد الله بن عمرو رضى الله عنهما دن روايت ايتتمى: رسول الله صلى الله عليه وسلم اوزينك مسجدنده ايكى تورلى مجلس يانندن اوزوب باردىغنده: بو مجلسلر ايكسيدة يخشى، لكن برسى آرتغراقدر: (ذكر و عبادت برله مشغول ذاتلرگه اشاره ايتوب)

[۱] چونكه عابدنك عبادتى، عالمدن اوگرانو برله گنه باراقلى بولا، عالمنك علمينه موافق كلمسه بوش مشقت بولوب قالا.

[۲] زيرا كه عابدلرنى آزدرمى و آنلارنك عبادتلرني بوزدرمى شيطان ايچون يكل خدمتدر. لكن درست عالم آنك نىكاسينه تبه و آنى تمام جدانه در. چونكه آنك اشى بوزولسه توز ايتته بله، خلق ساتاشسه كوندره، توبه بوللاريني اوكراته. شيطاننك حيله و مكر بوللاريني بلدره. بئاً عليه شيطانغه ايك زبانبلى كشى عالمدر.

بونلر اللهغه دعا و عبادت قبالار واللهنك فضل و نعمتینه رغبت ایتهلر،
الله اگر تالاسه بونلرنك مقصودلرینی ویرور؛ (علم او گرانو چیلر فی
کورساتوب) اما بونلر ایسه علم او گرانلر و نادانی او گرانلر، شونلقدن
بو طائفه باشقه لردن آرتقدر؛ من ده معلم بولوب یبارلدم» دیوب علم
مجلسینه اولتور مشدر.

حاصل کلام علم هر فضیلت ایچون باش سبب و هر قایوسی
ایچون شرط، شونلقدن هر قایوسندن اولی و افضلدر. علمنك فضل و شرفی
سببلی عالمنك شریعت نظرندہ جاهلدن - ولو عابد، صوفی بولسون -
آرتقلقی و اوستونلکی ثابت و آنیقدر. علمسز کشینك عبادتندہ و هر
تورلی یخشیلق دیو قیلغان اشندہ آرتق اشانیچ و امید یوقدر. مگر
اشانیجلی عالمنك فتواسی و تعلیمی بر له گنه اعتبار غه لایق، اجر
و ثوابه مستحق بولور. بناء علیه هر کمنگه علم ایچون اجتهاد ایتمک،
اوزینك عبادتینی، کسب و تجارتینی درستلار، اللهنك رضا لقینه
موافق ایتار قدرلی علم حاصل ایتمک لازمدر. علمنك وقتی معین
و محدود دگلدن. عبادت فرض بولغان مدتندہ آنك علمی فرضدر،
ایستای او شانداق فرضدر. کسب و معاملهنی اوزینك اشانغان
دینی رخصت ایتکان روشجه قیلمی لازمدر.

علم ایستامک ایچون یاشلک، مدرسہ معیشتی، کسبک کر شماو
شرط دگلدن. هر وقتندہ، هر یرده، هر کمدن علم او گرانمک ممکندر.
«علم کرک ایدی، وقتندہ اوقی آلمادق، ایندی ممکن دگل» و ما اشیبه
ذلک سوزلر همه سی و سؤسه شیطانیهدر. عقل و تجربہ آرتقاچ،
علمنك کرک گینی بلگآچ اوقومق، او گرانمک، بلمک بیگکر ممکن
ویگکر یگلدن. ضرور علم ایچون ناولکنده بر، ایکی ساعت
اوقو کافیدر. شولقدر آزغنه فرصتی کوب سوداگر و کاسب
تابا آلاچاق، بر ایکی ساعت مدتندہ ایسلی و هوشلی کشی یخشلی
استاددن بیک کوب علم او گرانه آلاچقدر. بومسئله عقل و تجربہ
بر له ثابتدر. بلاد اسلامیهدہ صاف قلبلی و توغری فکرلی آدملردن

كسبى آراسىندە بولغان بوش و قتلار يىنى علمگە صرف ايتوب اوزىنى
 تون ايتوچىلار ، بايتاق علم و فضل حاصل ايتوچىلار ، حتى تعليم و تدريس
 در جەسىنە ايرشوچىلار كورنمكده در . مگر بزده خلقنك اكثرى قارا
 كوڭلى ، فكرسىز جانلى ، دردسىز ، همتسىزدر ؛ اشينك درستلكى ، عاقبتينك
 كور كاملكى ايچون قايغور و چان دگل . دنياسى تونالسى ، آنا
 بابادن كورمكچى دينىنى توتسىنماز نيرگه لر يىنى بلسە قناعت قىلا ،
 اوزىنى چن مسلمان ، كامل انسان ديو بلمده آرتق بر نرسە نيدە
 كر كسنىماي ، چنتكه كرر ايچون اولمى گنە كوتوب تورادر .
 انصافلى و وجدانلى ، اللهدن قورقاق ، اشينك درستلكى ، يولينك
 توغرىلقى ايچون قايغورغان كىسنىلر - بىك آز بولسىلردە - بزده
 دين و اخلاق بابندە اهلندن از لهنە و سورانا ، بلمگانىنى بلورگه
 نروشا ، هر كمدن استفادە قىلدندە بولا ؛ عاقبت تونالوب آدم
 بولوب چىقا ، اوزى ، عائلىسى ، قومى ايچون فائىدەلى مسلمان بولوب
 قالا . كثر الله امثالهم .

سيرة محمدية

(۵ نېچى ساندىن ما بعد)

۸ - اوصاف و شمائلى .

رسول الله صلى الله عليه وسلم آرتق از و نده قىقادە دگل ،
 بلكه اورتا بويلى ؛ زور باشلى و طولو سقاللى ؛ اوج طابانى و آياق
 بيتلرى قالن ايتلى ؛ قز لغه مائل آق توسلى بولوب ، آرقاسندە پيغمبرلك
 ۴۰ ھرى بار ايدى .

غايىت كىك كوڭلى ، ايك درست سوزلى ، بىك يومشاق خلقلى ،

نهایت در جاده مجلسی یا خشی بولوب، بر نیچی مرتبه کورگان کشی
آنک مهابتدن قورقا، اما بر کورگان و طانوغاننک صوگنده آنی
هر کم یاراتا ایدی.

آدملرنک ایک حلیمی (یومشاق کو گللیسی) و ایک عدالتلیسی،
یورکلی و جو ماردی ایدی. اوزینه کیلگان ماللردن اوزی اوچون
فقط یللق آرق آلوب، قالغانن الله یولنده صرف ایته و نرسه
صورالساده بیر ایدی. باشماغینی اوزی یامی، کیومینی تگه، قوینی
صاوا، اوزاشینی اوزی اشلی، اهلینک خدمتینه ده بولوشا ایدی.

آدملرنک ایک اویالچانی بولوب، هیچ کمنک یوزینه کوزینی
نگوب طورمی ایدی. کمنه چاقر ساده بارا، آزغنه هدیه نی ده قبول
ایته و آنک قار شوسینه بر نرسه بیر، صدقه آشامی ایدی. اوزی
اوچون آچولانی، الله اوچون (یعنی اللهنک حدودندن تجاوز
ایتسه) آچولانا؛ کیوم سالم، آشاو اچوده تکلفسن بولوب،
طابقانی کیه، ما حاضر دن آشی ایدی.

اصحاینه زیارت ایته، اش اشله گان بیرلرینه، باقچه لارینه
چغا؛ آورولارنک حاللرن بلور گه بارا، جنازه غه حاضر بولا؛
کشیلر دنیا سوزی سویله گانده اولده سویلی، اگر آخرتینی
سویله سهر اولده آلا برله برگه آخرتینی سویلی، آدملر کولگان
نرسه دن کوله ایدی.

غایت تواضعی، کبر سز وقارلی؛ مجلسنده بعض تر بیه سز
خقلارنک طاوش کوته رولرینه توزه هم کیچره ایدی. سویله گانده
یک معنالی، وهر سوزینی آیروب، آچق ایتوب سویلی، حتی
طگلاوچی آنک سوزلرینی حفظ ایته ایدی. هر وقت آچق یوزلی،
ایرکین خلقلی؛ ایشه ککه آتلانوب یورودن و آرتینه کشی آتلاندر ودانده
عارله نمی، بازارده یوری، مجلسدشلرینه و صحابه لر گه قاتوشا،

سلطنت و مهابت بىرلە زورايوب يورمى ايدى.
خوشبوي نى سويە، آنى استعمال ايتەر گە قىزقدرا؛ فقيرلر بىرلە
اوپر شا، مسكينلر بىرلە بىر گە آشى؛ هر قوم نىڭ حرمتلى كىشىسىنى
اكرام ايتە، شرف اهللى بىرلە الفتلەنە، قىزداشلىگىنى صاقللى، هيچ
كىمگە سويىمە گان نىرسەسى بىرلە خطاب قىلمى (سويىمە گان اسمى ولقبى
بىرلە اندەشمى)، اعتدار قىلوچىنىڭ غدىرىنى قبول ايتە ايدى.

بعض وقتدە حقائق بىرلە گنە مزاحدە قىلا ايدى. روايت ايتلمشدر كە:
زاهر الاشجعى اسملى بىر بدوى رسول الله صلى الله عليه وسلم گە
كىلوب كىتوب يورى، رسول الله آنى ياراتا ايدى. مذکور
آدم بىر وقت بازاردە بىر نىرسە ساتدىغندە، رسول الله كىلوب
اوزى كورمە گانندە آنى آرتندان قوچاقلاغان زاهر ايسە رسول اللهنى
طانبوب آرقاسىنى آنىڭ كوكرەگىنە ياقىراق كىترگان. سوگورە
رسول الله: بوقولنى كم ساتوب آلا؟ دىگىچ زاهر: يار رسول الله!
مىنم بازارم بولماس (قدر سىز و ارزان من) دىدىكىندە حضرت رسول:
لكن الله حضور نده بازار سىز توگلسىڭ دىگان.

رسول الله صلى الله عليه وسلم اهللى اوچون بىك مرحمتلى
ويومشاق بولوب، هيچ بىر خادىمىنى و هيچ بىر خاتونىنى سوقماشدر.
عهدىنى صاقللى، وعدەسىنە وفا ايتە، اصلا مخالفت ايتمى ايدى.
صويلغان طوارنىڭ بالطر ايتىنى سويە، كىوم نىڭ آق توسدە بولغانىنى
آرتق كورە؛ يوقلار آلدندان كوزلرئىنە سورمە طارتا، سىرەك
سىرەك چاچىنى طارى و مايللى ايدى.

حاجتلىرى اوچون بعضا بورچقە آلا، بورچى مقابلندە رهن
(زاكلااد) قويا ايدى. نورلى طرفدان مال كىلوب طور سادە، دنيا
جيارغە قىزقى، دنيا زىنئندە مخبىتى يوق ايدى. دنياغە ميل دىن، دنيا

زیتلرینە کوکل باغلاردان قاچا ایدی. تون دە نماز دە اوقی، یوقلی دە؛
 کوندز لردە روز دە بولا، افطار دە ایتە ایدی. کولسە جلمایوب قنە
 (تیسیم بر لہ گنہ) کولہ، اوچراغان کشیگہ ایک اول سلام بیرہ، بر
 آدم آگا یوقوب سویلہ شسہ، اول کشی اوزی بورولوب
 کیتکانچہ آندان کیتی؛ صحابہ لردن برسینہ اوچراغاندە باشلاب آنک
 بر لہ کور شہ، کم بر لہ گنہ کور شسہ دە اول کشی قولینی اوزی آلمیچہ
 رسول اللہ آلمی ایدی.

نماز اوقوغان وقتندە یوموشلی بر کشی کوتوب طور غاننی
 بلسە نمازینی قسقاراق اوقوب تمام ایتە و اول آدمک یوموشینی
 صوری ایدی. مجلسدە هر کمگہ تیگز التفات ایتە، حتی مجلسدە گی
 کشی رسول اللہ نظرندە اوز ندن دە حرمتلی رەک کشی یوق دیب
 اویلی ایدی.

اصحابینی الوغلاب کنیہ بر لہ چاقرا، کنیہ سی بولماغان کشیگہ
 کنیہ قویا ایدی (۱). یولده صییلر غەدە سلام بیرہ؛ حاجتلرینی اوتەر
 اوچون طول خاتونلار ومسکینلر بر لہ بارودان دە طار تئمی؛
 تلمہ گان وسویمہ گان نرسە سندن تغافل ایتە (بلمہ مشکہ سالونا) ایدی.
 هیچ بر وقتی اللہ اوچون برر عملسز یاخود اوزی اوچون کیرە کلی
 بر اشسز اوتمی ایدی.

خلاصہ: آدملر گہ ایک مرحمتلی، ایک خیرلی وفائده لی، بتون
 فضیلتلرینی، کور کاملکلرینی جیغان، اللہ طرفندن بتون انسانلار غە
 رسول بولودر جەسینہ ایک لایق و اهل بولغان بر محترم ذات ایدی.
 اللہ تعالی جملہ مز گہ آنک سنتلرینہ ایہرونی میسر قیلغای ایدی!
 رسالہنک، مولد قصہ لری و آلارنک تاریخینہ عائد خاتمہ سندن باشقہ
 یوللری بوندە تمام بولدی.

ن . ب .

[۱] عرب عادتندە کشینی کنیہ بر لہ تعبیر ایتو اکرام و تعظیم علامتی بولا.
 بزده بعض آدملرنک اوزلرندن ابو فلان دپہ تعبیر ایتولری عربلر چہ
 معایر آداب بولادر.

تربيه و تعليم

تربيه ۶ امم

(خاتم النبیین صلی اللہ علیہ وسلم حضرتلرینک امتلرینی تربیه سی)

تربیه ۶ امم (املرینی تربیه) تربیه لرنک ایک بیوگی، ایک مشکلی در، چونکه تربیه ۶ امم: املرینک حاللرنده عمومی انقلاب احداث قیلو یعنی آنلارنی اولدقلری حاللرندن عالی اولغان بر حالگه ایرشترو، مادی و معنوی حیاتلرنده کامل انسان درجه سینه کوتارو بولادر. بونک ایچون (بیک آز کشیلرده تابولا تورغان) درست و کیگ علم، اوتکن بصیرت و اجتهاد لازم اولوب، ینه شوندى علملی، بصیرتلی و اجتهادلی بر نیکدر یاردمچیلرنک بوزور عملده بر گالب طرشولرینه حاجت توشه در. بونک ایله ده امللرده عمومی انقلاب (حاللرینک نچار لقدن یخشیلقغه آلماشونوی) عادتده بیک آقرنلق ایله بیک کوب زمانلر اوتکاچکنه حاصل بولسه بولادر. بوکبی عمومی تربیه دگل، خصوصی تربیه ده - مثلا بر مکتب تربیه سینده - اشنده یارارلق مربی ده مطلوبیچه نتیجه کوره آلمیدر.

تربیه ۶ امم ایچون حاجت بولغان اخلاقی و اجتماعی علملر، طبایع امم و سیاست فنلری، دینی و تاریخی کتابلردن، تجزیه لردن آلتوب، بو کونده تدوین قیلنوب (فنلر صورتنه کرو ب) مخصوص مدرسهلرده تدریس اولونه در. فقط بو علملرنی لازمنیچه بیلوب تیوشنیچه عمل قیلوچیلر نكده، مدنی انسانلر آراسنده دگل، بلکه بدوی لری آراسنده زور نتیجه لری - عمومی انقلاب یا صادقلری - بلمیدر. بونک ایچون تاسیس ایدلگان مدرسهلرده تربیه و تعلیمنی عاملاشدرو ایله گنه کوب زمانلر اوتکان صوگنده غنه بوکبی عمومی اوزگارش اولورغه ممکن در.

تاریخ صحیفەلەرن تیکشەرگاندە امتلارنى تریبە توغریسندە مثلئ
اولمغان ایک عجیب وغریب حال پیغمبرمۇ محمد علیہ الصلاة والسلام
حضرتلرینک تریبەسندە کورلەدر: کتاب او قومغان، قولینە قلم
طوتمغان، توغان اوسکان شەرزە حاضرگی اصطلاحچە بر کتاب
اولمغان، مؤرخلرنک بیانچە اوقی یازایلو چیلری نک صانلری اونغە دە
طولمغان (۱)، حالی شول روشدە اولغان بر پیغمبر، شوندى امتدە
نادانلقدە اولغان، آرالرن دە علم و معرفت سنبیلرندن برسیدە اولمغان بر قومنى،
(قرق یاشندە، قرآن کریم وحى ایدلوب پیغمبر اولدقدە) تریبە
قیلورغە باشلاب، چاریک عصر اوتمزدن بونلار نک حالندە عمومی
انقلاب (اوز گارش) اولوب، یعنی نبى امی علیہ الصلاة والسلام
افندیمز حضرتلرینک تریبەسیلە بتون نچار عادت و اخلاقلری محو
اولهرق حاللری نچار لقدن گوزللك گە اوز گاروب طوغری
یولغە چقمشلردر.

اسلام ایله مشرف اولوب هدايت تابغان اوشبو قوملر
باشقلرنیدە بویولغە دعوت ایدەرك، بر عصر اوتودن ئلك اسلام
نوری بتون اطرافنى نور لاندرد مش ایدی بو مسلمانلر قایسی طرفغە
یورسەلردە مال صرف ایتمی، قلیچ قوتن یورتمی (۲) مدرسەلر
تور غوزوب مجلسلر یاصاب دین اسلامنى تعلیم و تلقین قیلمی چە،
وار دقلری یرلرنک اھالیسینی اسلامغە میل و محبت ایتدرلر ایدی.
بو محبتنک سببى دە: بولار نك اسلام تریبەسندن آلغان صاف اسلامیتلری،
عالی ادبلىرى، پاك سیرتلىرى ایدی ۴ بو گوزل حالت اوزی گنە

[۱] بونلار دە کتابتنی مدرسەدە او گرنمی، علم و معرفت گە وسیلە قیلمی،
بالغوز اوزلرینک خصوصى حاجتلری ایچون گنە خصوصى صورتدە او گرنلر
تاریخا معلومدر.

[۲] اسلام قلیچ ایله قوت تابدی دیگان سوزنک اصللر ایکانینی سیر
النبی، سیر اصحابنى درست آخلاوقچیلر البتە بلەلردر.

باشقه لرنی اسلامغه جلب و محبت ایتدره در ایدی . بو مسلمانلرنک
کور کام خلقلری صاف کو گللری باشقه لرنی اوزلرینه ایارر گه
بالطبع مجبول (اختیار سز) ایدوب، عقلی و فطرتی سلامت اولغانلر .
بو حالنی کورولری ایله اسلامیتنی قبول ایدر گه، مسلمانلر زمره سیبه
کرر گه در دنورلر آشغورلر ایدی . بونی ایسه انصافی فرنک
عالملری ده اقرار ایدرلر . فرانسه حکیملرندن گوستا اولوبون
«حضارة العرب» کتابنده: عربلر دن ده اخلاقی، عدالتی مرحمتلی هیچ
بر قومی تاریخ یوزی کور ممش، دیه در .

امتلرنی تربیه ده عادتدن طش (خارق العاده) اولان اوشبو
غریب مثال و عجیب حالنی سویلامکدن مقصود: محمد علیه الصلاة
والسلامنک پیغمبرلر گینه حجت اور ننده، باشقه پیغمبرلر ده مثلی اولمغان
اوشبو علمی و عملی اولان خارق العاده عجایب دلیلنی کورستودر .
بو دلیل، عقل ایله بیلورلک حس ایله کوررلک روشده بیک آچق
دلالت ایدر که بو عجیب حال هیچ شبهه سز تأیید الهی (پیغمبر مزگه
مخصوص، الهی بر یار دم) اولدقندن، ایک الوغ معجزه ایک قطعی
حجت در .

تایاقتی یلان، صو قرلرنی کوزلی، آلا تنلیلرنی آق تنلی قیلو
کبی معجزه لرنک پیغمبرلر گه دلالتی (البته بولار ده شبهه سز معجزه لر،
پیغمبرلرکنک دلیلار یدر) بو در جه ده دگلدر . انسانلر، بر کسه ده
اوزلرینک قدر تلرندن طش عجایب بر اش کورسه لر، شول کسه گه
تسلیم ایدولری بر عادتدر . بو کبی اشلرنی، الهی قدرتدن و سماوی
تأییددن (قوتدن) دیب تانیدقلرندن پیغمبرلرنی تصدیق و دعوتلرینی
قبول ایده کلمشدر . بو کبی معجزه لر ایله ده پیغمبرلرنی کوندر و دن
مقصود اولان نتیجه حاصل اولمشدر . فقط محمد علیه الصلاة والسلام
حضرتلرینک علمی و عملی معجزه سی بو معجزه لردن البته قوتلی
والی یوم القيامة باقی در .

غزالی حضرت تلمی « القسطاس المستقیم » کتابنده مسئله نئی او شبو
 مثال ایله ایضاح ایدر: طبیلق دعوا قیلو چیلرنگ بری دعواسینک
 درستلگینه تایاقینی یلان قیلونی دلیل ایدوب کور سستکانده،
 ایکنجی سی دعواسینه دلیل ایدوب طب علمنده تألیف قیلدیغی کتابینی،
 بو کتابده یازدیغی دوالر ایله برنیقدر خسته لر نی آرزو قنده شفا لندردیغینی
 کور سستاسه صوتغی سینک دلیلی قوتلی اولماقنده البته شبهه یوق
 دیمشدر.

پیغمبر مز علیه السلام حضرت تلمی امی اوله رق امیلر آراسنده
 اوسدی. بالالغی یکتلگی و قتلر نده عربلرنگ شول وقتدهغی هنر
 و کمالترندن اولان شعر و خطابت، فصاحت و بلاغتلری ایله
 شغللندی. بو کبی هنرلر ایله مفاخره گه (آنلار ایله یاریشو میدانینه)
 کرمدی. فرق یاشینه ایرشدکده قومینی و جمله انسانلر نی توغری
 یولغه دعوت ایدر گه کرشدی. بوز و لغان اعتقاد و اخلاق لر، شخصی
 و اجتماعی حاللر نی اصلاح ایدر گه باشلادی. «بوزور اشنی الله بگا
 وحی قیلدی، بو عملده تأیید (یاردم ایدر چگینه) وعد ایتدی» دیه بیک
 آچق سویلادی. شول روشده قومینی ترییه، قرآن ایله تزکیه قیلا
 (نچار عادت و خلقلردن پاکلی)، کتاب و حکمت نی او گراته ایدی.
 بونلار ایسه، درست عقل و سلامت فطرت گه موافق اولان اشبو
 تعلیماتی قبول ایده بارالر ایدی.

هدایت تابقان اوشبو عرب قومی، باشقه ارغه گوزل اورنگ
 اولوب اسلامنگ حکمتلرینی سوز و عمل ایله کور سته لر، بودعوتنی
 آنلار آراسینه نشر ایدر (تارانه لر، ایرشدره لر)، باشقه قوملر نی ده
 اصلاح قیلور غه، و ثنیتدن توحید گه، ظلم و فساددن (بوز و قلدن)
 عدالت و صلاح غه (توز و کلمک گه)، نادانلقدن معرفت گه چغار غه دعوت
 ایدر؛ بو دعوتنگ اثری آرزو وقت ایچنده مشرق و مغرب گه

جاييلا، اسلاميت ھىر يردە ميدان آلايدى: بونلار قورى بىر فرضيغە دىگل، بىلكە جملەسى بولغان و افعەلردن ايكانينە بتون تارىخ شھادت و یرەدر .

ایمدى تفکر ایدر گە (اویلا ر غە) نیو شلیدر که تأیید الھی دن باشقە بواشلىر اصلا ممکن دگلدن . چونکه برامى نك، يالغوز كسب ايله تابقان علمى، شخصى قابليتى ايله گنه بوندى زور اشنى باشقار و ینی عقل ممکن كور میدر .

قوتلى، علمى بيوك دولتلار نك حاللىرى كوز آلدنده . بودولتلىر قوه قاهره لرى ايله برير گە استيلا ايدوب ، شمول يرنك خلقلرينە حكومت ايدەر ، بتون قوتلرى ايله بولارنى يگا بر تربيە ايله تربيه لر گە ، مادى و معنوى حيات اشلىرىنى ، اوزلرينك اجتماعى و سياسى قانوللىرى بوينچە يورتر گە ، غرضلرينە خلاف اولغان حاللىرى اوزگارتر گە ، ضررلى تابقان كتاب و رساله لرنى منع ايدر گە باشليلا . مقصدلرينە موافق تورلى اورنلردە تور ليچه مكتب و مدرسە لرا نشا ايدوب بو خلقنى تعليم قىلور غە طر و شالر . بالالار ايچون ينه تورلى مکتبلر تاسيس ايدوب بو خلقلرنك بالالرينە اوزلرينك لغتلىرىنى ، دينلرينى ، تارىخلرينى اوقتور غە كرشوب ، بو شاكلر نك مليت و قوميت لرندن دوندروب ، اوز مليتلىرينە آوشدور داي تعليماتنى ذهنلرينە همان القا قىلا (صالا) بارالر . استيلا ايتدكلرى بو قوم نك قوميت جنسيتلرينى بترمك ايچون هر بوسيله گە يابوشەلر . مثالبولار نك ملي عادت و قيافتلرن آلشدر و ، بولار آراسينه ، اوز غرضلرينە خدمت ايتە تورغان تورلى غزيتەلر چغاروب تاراتو ، اوزلرينك ملي عادت و اديياتلرن ، سياسى شوكت والوغلقلرن كورسە تو كىبى هر تورلى چارەلرنى كورەلر . بو مهم خدمت ايچون ايك استعدادلى كشىلر ، اوشبو علملر ايچون تاسيس ايدلگان

مدرسه لرده تکمیل تحصیل ایدوب چققان . تخصصلر (اسپیسیا لیستلر)
 تعیین ایدوله لر . بو خدمتلر نده ، بار همت و اجتهادلر ن صرف ایدوب
 دوام ایدله لر . بو روشده بر نیچه عصرلر اوزا . لیکن اسلامک ، بو
 کبی اسبابدن باشقه ، بو عصر ایچنده قیلدیغی اشلر و قالدردیغی
 اثرلرینک اوندن بری قدر لیسنی ده ، بو چاقلی قوت و اسباب ایله
 قیلا آلمیلر . بو حاللر تاریخ و مشاهده ایله هر بر بصیرتلی کشی گه
 معلومدر .

ایندی شوشی خارق العاده اولان حال یعنی هیچ بر کسه نیک
 قولندن کیلمگان اوشبو ایک النوع علمی و عملی خدمت ، پیغمبر مز
 محمد علیه السلامنک وحی ایدلگان ذات اولمقینه ، الله طرفندن
 مؤید (یاردم لشمش) اولدقینه ایک آچق دلیل دگلمو ؟ درست ،
 اوشبو علمی و عملی خارق العاده اولان حال ، پیغمبر لیک گه ایک النوع
 ایک آچق معجزه ، ایک قطعی دلیلدر .

(المناردن انتخاب ایدلدی) .

محمد نجیب تونشاری .

مکه مکرمه ده حرکت علمییه و بو مناسبتله بعض بیانات
 کچن سنه یازدیغم بر ایکی مقاله ده امیر مکه شریف حضرتلرینک
 حرم شریف مکه ده نشر علم بابنده ابراز بیوردقلری تشبیهات سامیه
 و هممات عالیله لرینی بالبیان عامیه تبشیر ایدامشدم . ایشته شو وقتندن
 بیری بو مسئله یی تعقیب و مذاکرات عدیده ایله تدقیق ایدمک بر
 جدول تدریس تنظیم ایتدیروب نهایت جدول مذکورده مندرج
 اولدیغی اوزره اکثریه آراء علما ایله اون بش عدد علما انتخاب
 ایتدیروب بونلرینک بهرینه شهری ۳۰۰ غروش معاش تعیین ، و هر
 بری هر کون حرم شریفده حد اصغری اوچ درس ایتمکله امر

ايدوب مذکور علمالار حسب الامر السامى بو سال فرخفالك
 محرم ۱۱ نده درسه شروع ایلدیلر. شریف حضرتلارینک بو همت
 هاشمانه لرینی عامه مشاهده ایتدکده (الناس علی دین ملوکهم) وفقیچه
 حازه لر نده تدریسله اشتغال ایدیلر، و تدریسدن چکیلر نلر هپسی حرم
 شریفه چیقوب درس ایتمه یه باشلادیلر. بویله لکله حرم شریف
 صباحدن اخشامه قدر حلقات درس ایله طولودر. فی الحقیقت دور سابق
 امیر و والیسی نر دنده علم و ار باب علمک ذره قدر قدر و حیثیتلری
 اولمدیغندن سائر ناس عندنده مهان اولوب مثل سابقک منطوقی
 او وقت جلوه گیر اولدیغی کبی، شمدیده شریف حضرتلارینک علم
 و اصحاب علمه بویله التفات و بذل اهتمام بیورمه لری سایه سنده
 آدملرک علمایه قارایش و معامله لری بتون بتونه بامباشقه اوله ورق،
 مثل مذکورک مضمونی کونش کبی ظهور ایتمه ددر. بو عاجز،
 اوللری سفها و عوامک معامله سفیهانه لرینه تحمل ایدمه یوب حرم
 شریفده تدریسی ترک ایتمه یه مجبور اولدیغندن، بو دفعه حرم
 شریفده تدریس ایتمکله امر سامی واجب الاذعان وارد اولدقد
 دور سابق کبی اولمه سندن قورقمش ایدم. فقط حرم شریفه چیقوب
 تدریسه شروع و عمره شمیدی ایکی آیه قریب اولدی، معامله سابقه دن
 ادنی بر اثر کور مک شو یله طور سون، بالعکس، له الحمد و الشکر،
 بیوک کوچک عامه و خاصه علمایه لایق و شایان اولان تعظیم و توقیری
 ابراز ایتمه ددر لر. گویا مدرس لردن هر برینی شریف حضرتلارینک
 مأمور خاصی اعتقاد ایدیور لر.

علمک فضیلتی و آنک تعلیم و نشر و تعلمینه ترغیب و تشویق
 خصوصنده بو قدر آیات قرآنیه و احادیث نبویه و آثار اسلاف
 کرام و اردا اولوب، ملوک و امراء سابقیندن پک چوق ذوات کرام
 نشر علوم و تعظیم علما با بنده اهتمام تام و اعتناء مالاکلام ایتمیشلر ایکان،

کمال در آیت و تمام دیانت و نهایت حمیت و عفت و امانت و غایه
شهامة هاشمیه ایله متصف اولان امیر مکه سیادتلو شریف حسین پاشا
حضر تکرینک بو اهتمام سامی و صرف مساعیلری استغرابمی اولنور؟
کشافک دیباجه سنده ذکر ایدلدی اوزره شریف حضر تکرینک اسلاف
کراملرندن شریف ابوالحسن علی بن حمزة بن وهاس زمخشریدن
علم تفسیر اخذ و تلقی ایتمک ایچون خوارزمه قدر شدر حال
نیتمده اولوب، قاموس و شرحنده بیان اولندیغی اوزره:

وَكَمَّ لِلْأَمَامِ الْفَرْدِ عِنْدِي مِنْ يَدِ

وَهَاتِيكَ مِمَّا قَدْ أَطَابَ وَأَكْثَرَا

أَخِي الْعَزْمَةَ الْبِيضَاءَ وَالْهَمَّةَ الَّتِي

أَنَافَتَ بِهَا عَلَمَةُ الْعَصْرِ وَالْوَرَى

جَمِيعُ قُرَى الدُّنْيَا سِوَى الْقَرْيَةِ الَّتِي

تَبَوَّأَهَا دَارًا فِدَاءً زَمَخْشَرًا.

وَإِحْرَابًا تَرْهَى زَمَخْشَرًا بِأَمْرِي

إِذَا عَدَّ فِي أَسَدِ الشَّرِّ زَمَخَ الشَّرِّ

اییاتارینی مشتمل اولان قصیده غر ایله مدح ایتمش ایسه، بویله محب
علم وعلما اولان ذوات کرامک اخلاف صدقندن اولان سیادتلو شریف
حسین پاشا حضر تکرینک بوتشبات هاشمانه لری نیچون استغراب اولنسون؟
بو کونده حکومت طرفندن شریعة غرانک علوم
دینیہنک تعلیم و تعلیمی بابنده نه کبی قانونلر وضع ایتمکندن سؤال
ایدلمه سی ملاسه سیله او طرفک فضالاری فضیله عام و تعلم و تعلیم
ونشر خصوصنده وارد اولان آیات قرآنیه، واحادیث نبویه
و آثار اسلاف کرامی مطبوعات واسطه سیله بیان ونشر ایتمه ددر لر
فقط «قل لو کان البحر مدادا لکلمات ربی لنفد البحر قبل ان تنفد
کلمات ربی ولو جئنا بمثله مددا» و «ولو ان ما فی الارض من

شجرة اقلام و البحر يمدده من بعده سبعة ابحر ما نفدت كلمات الله،
آيات كريمه لرى و «القرآن بحر لاتنقضى عجايبه» حديث نبوى سى
وفقنچه بوراده آنلرك بيانلرينك دائره سى خار جنده قالان سانحات
مكيه لرى يازمچغم.

ار بابينه معلومدر كه حالا مكه مكرمده جبل نورديه شهر تشعار
اولان جبل حراده، كه حالاشوسطر لرى يازاركن كوزمك او كنده
اولوب آندن ظهورايدن انوار الهيه كوز لرى قماشديرمه ددر،
فخر كائنات رسول الثقلين حبيب اكرم مصلح اعظم افنديمن صلى الله
عليه وسلم جناب رب العالمين طرفندن امين وحى الهى جبريل عليه
السلام واسطه سيله ايلك دفعه وحى اولنوب، اول مرتبه ده سمع شريفلرينه
قرع اولنان آيه «اقرأ باسم ربك الذى خلق. خلق الانسان من
علق. اقرأ وربك الاكرم الذى علم بالقلم علم الانسان ما لم يعلم»
آيات كريمه لرىدر. اكر بزلر معاشر مسلمين بو آيات كريمه لرك
حاوى اولدقلرى اسرار و نكاتى لايقيه دوشنوب، بويله اسرار
و نكاتى حاوى اولان آيات عظامك ايلك دفعه اوله رق مصلح كافة
عالم صلى الله عليه وسلمه نيچون نازل اولمسينك اسرار و حكمتينه ده
آز اچق واقف اولايدق، بشقه ملتله قارشى سرافتخاريمزى كوكلره
قدر قالدير دق. مفسرين كرام و بالخاصه حقلرنده بحق «لولا الكوسج
والاعرج لعرج القرآن كما نزل» بيورلمش ايكى ذاتك برى
اولان شيخ المفسرين زمخشرى بو آياتك تفسير و شرحنده خيلا
اسرار و نكات بيان بيورمش ايسه ده، فقط بالاده ايكى آيت و بو حديث
مدلولنچه بونلرده بو آياتلرده اولان مزايا و حكمتيها ايتتمشدرلر.
هيچ كميسه ده بكمالها ايتيها ايدمسيه چكدر. شوقدر وار كه سيدنا
على حرم الله و جهه نك «او فهم اعطيه رجل مسلم» قولينه بناء هر بر
رجل مستعد بعض آيات قرآنيه نك بعض مزايا و اسرارينى فهم

ایتمکله بشقه لردن ممتاز اوله بیلور [۱]، بناء علیه بو آیتلرده جناب
 حق احسان ایتدیکی فهم دائرسینده بزنده بر قاج سوز سویلیه چکز،
 اولاً: جناب حق حبیب اکر مینه ایلک دفعه اولان وحی الهیسنده
 «اقرا» خطاب جلیله خطاب ایتمه سی شبهه سنز ایما ایدیورکه هر بر
 سعادتک اصل واساسی او قومقدر، و فخر کائبات صلی الله علیه وسلم
 اقدیمزک شریعه غراسی، بتون عالمی ظلمات جهالت و حفرة ضلالتدن
 خراج ایدوب اصلاح ایتمه سی اشبو هر سعادتک اصل واساسی
 اولان او قومق و یازمه یه مربوط و منوطدر، یوقسه ایلک دفعه اولان
 وحی الهیسنده بشقه بر شی ایله خطاب ایدردی، نتاک کم حق جل
 و علا حضرتلرینک (وقل رب زدنی علما) دیه علمک زیاده سنی طلب
 ایتمکله امر بیورمه لری علمدن افضل اولان هیچ بر شینک یوقلغینه
 دلالت ایتمه ددر، چونکه علمدن افضل بر شی اولیدی البته حق
 سبحانه و تعالی حبیب اکر مینه آنک زیاده سنی طلب ایتمکله امر ایدردی.
 مابعدی بار، محمد مراد المکی.

غزته لردن:

مسلمانلر غه اداره روحانیه کرک می؟

اشبو سرلوحه برله «وقت» غزته سی «نوویه ۱۴۰۲» ده یازلغان
 مسلمانلر غه تعلقلی بر مقاله نی ترجمه ایتوب، اوز طرفندن جواب
 یازدی (نومیر ۱۴۰۲ - ۱۴۰۳). بزنگ او چون بیک اهمیتلی مسئله
 بولغانلقدن «وقت» دن مذکور مقاله نی هم «وقت» نک ملاحظه سینی
 قسقار توب بو اورنده کوچورمه ز.

«نوویه ۱۴۰۲» ده گی مقاله نک خلاصه الخلاصه سی بودر:

[۱] بوراده طریق خطایه کیدلمسون: بودید کمز سواد اعظم اهل السنه
 والجماعته مخالفت ایتمکله مشروطدر.

«رسمى خېر گە كوره، اوز اقلامى پېتر بور غده داخلىه نظارتى
 حضورنده مسلمان اشلىرى حقنده مخصوص كىتاش مجلسى بولاچق.
 بونده مركز حكومتدن هم محلى مامور لردن و مسلمان روحانىلردن
 كشىلر چاقرا لاچق. روسيه ده گى همه مسلمان غزته لرى بو حقه كو ب
 نرسه لر ياز ديلر و همه سيده مسلمان اداره روحانىلرينك اصلاح
 ايتلوى تيوشلكنى همده روسيه مسلمانلرينك بتونله ي اداره روحانىلرى
 بولماغان ير لرده ياشا كا اداره روحانىلر آچلور غه تيوشلكنى
 بيان ايتديلر.

صدای حق، ترجمان، وقت كى غزيتهلر بو مسئله قوزغالماچده
 پېتر بور غده بولاچق كىتاش مجلسينه مسلمانلرنك روحانىلريگنه
 تو گل، باكه معلوماتلى ضيالى كشىلريده چاقرا لورون تيوش طابوب
 ياز ديلر. يالغوز روحانىلر گه گنه اشانوب يتمه گاناكلرن بلدر ديلر.
 آگلاشلاكه روسيه مسلمانلرينك ضيالى قسمى اوزلرينك
 اصول معيشتلرى اصلاح ايتلورده ملالردن و عموميتله روحانىلردن
 كو ب نرسه كوتميلر. چونكه مسلمان روحانىلرى ياخشوق نادان
 و ايسكى فكرلى بولوب مسلمانلرنك ترقى حركتلرينه مانع بولوب
 طورالار ذاتا، مسلمانلرنك اوزنده و مسلمان مملكتلرينك هيچ بر سنده
 ملاياكه مسلمان روحانىلرى ديگان بر صنف و شولا يوق «اداره روحانىه»
 بولميچه بو نرسه لرنى فقط بز نك روسيه نظاملر يغنه وجودكه كيتركان.
 يا ورو پادى معناسى بلهن مسلمانلرده روحانى صنف يوقلغى آلارنك
 هيچ بر عبادتلرينكده روحانى ديگان بر صنف طرفندن اجرا ايتلو
 لازم تو گللاگى ده كور سه ته. مثلا: مخصوص شرطلرى طابلمان هر
 بر مسلمان نماز دم امام بولور غه يارى. موني هيچ بر دوخا و نوى
 صابرانيه فلان تصديق ايتوى لازم تو گل.

آوستريا حكومتى «بو سنه هر سك» مسلمانلرينك بارى وقف

و مکتب اشلرن گنه اوز تفتيشى آستنده طو توب، آلا رغه «اداره روحانيه» ديگان نرسه لر يا صاب بير مى، «ترجمان» ۱۹۱۳ نچى يل نويا برده چاقان ۲۵۵ نچى نوميرنده: مسلمان اشلرى مسلمانلرنىك باشلغى صانالغان بر كشى قولنده بولورغه، بر هيئت دن عبارت حكومت محكمه سنده بولماسقه تيوشلكنى بيان ايتدى. وفرانسىيه، انگلتره، هوللاندىا، آوستريا، رومانىا، بخارا و قىطاي مسلمانلرنىك ده دينى اشلرى مقتيلر، قاضيلر قولنده بولغانلغى كورسه تدى. ايندى شولاي مسلمانلرنىك اوزلرى قاشنده ملالر روحانى صانالمى طور وب، كيگاش مجلسى اداره روحانيه لرى بولماغان مسلمانلرغه يا گادان اداره روحانيه لر آچو مسئله سن قوزغاتو تيوشلى بر اش بولورمو؟ مسلمانلرنىك اوزلرى اوچون كرك بولماغان و حكومت اوچون فائده سى يوق يا كا اداره روحانيه لر آچوب مسلمان اشلرى حقنده اوزلرن دن ده آرتوغراق قايعورنو كر كلى اشمر ايكان؟

يا كا دوخاونى صابرا نيهر آچارغه صوراب حكومتكه خصوصى كشىلردن مراجعتلر بولغالاسه ده بو كا ملت طلبى ديب قارارغه يارامى بو بارى اوزلرينه اورن ازلى و اوز منفعتلرن كوزه ته طورغان قوتور توجيلارنىك سوزلرى گنه در، يوقسه عموميتله مسلمانلرنىك عوامى آندى اداره روحانيه لرنى برده كر كسنمىلر».

«وقت» طرفندن يازلغان ملاحظه نىك خلاصه سى بودر:

«نوويه ژريمه اسم و سوز بله ن شايارتوب، باشقه لرنىك فكرلرن صاتاشدر ماقچى بولا: «مسلمانلغده روحانيت يوق، بناء عليه آلا رغه اداره روحانيه لرنىكده كر كى يوق» دى. بو بيك اساس سن بر سوزدر. درست، مسلمانلغده خريستيانلردى معناسى بله ن روحانيت يوق، اما آلا رده ده دين بار، بو ديننىك مفصل احكام و قانونلرى بار. هر بر مسلمان شول احكام و قانونلرغه تابع بولا.

مۇنە شول احكام و قانۇنلارنىڭ اجرا ايتلۇى و بعضا آلارنى مەملىكەت قانۇنلارى ايله بىر گە عملەگە قويۇ اوچون مسلمانلار اوزلارنىڭ دىن و شرىعتلارنى بىلگەن، حاكم و قاضىلارنى مسلمان بولغان بىر اداره گە محتاجدرلار. بو ادارهنىڭ اسمى «دوخواونوى پراولينيە» (اداره روحانيه) بولو بىر دە لازم توگىل، باشقا اسم بولورغە مۇمكىن. اش اسمده توگىل عملەدر.

«نوقويه ۋريمە» مسلمانلارده هر كم امام بولورغە يارى، دى. بو درست. لكىن اش بىر نماز بىلەن گنە بتمى. نكاح، طلاق، ميراث، نسب، وقف، مسجدلار گە رسىي اماملار تەيىن ايتۇ، آلارغە نظارت قىلۇ، دىنىي مەكتەب و مدرسەلارنى قاراۋ كىبى مسلمانلارنىڭ دىن و شرىعتلارنى عائد ئىللە نى قدر مەم مسئلەلر بار. بولارنى هر بىر مسلمان حل ايتە آلدى. هر بىر مسلماننىڭ بولارغە قاتشۇۋىنە روسىيە نظاملارى طرفىدىن حق بىر لىمى. حالبو كە بولار مسلمانلار اوچون صو ك در جە دە مەم وحياتىي مسئلەلردى. اگر مسلمانلارنىڭ موندى شرىعت اشلارنى قارارلق بىر محكمە شرىعتلارنى بولماسە بولار بار سىدە چو الوب قالورغە ياكە ھەمە سىدە غراژ دانسكى صودلارغە توشۇب، مسلمانلارنىڭ شرىعتلارنى و اقف بولماغان چىت دىن كشىلارنى طرفىدىن حل ايتلور گە تىوش بولادر.

ئاتار غزەلارنىڭ پىتر بورغە بولاچق كىگاش مجلسىنە اماملاردىن باشقا دخى مسلمان ضىياليلار يىنگدە چاقرلۇۋون تىوش طابوب يازولارى، دىنىي و شرىعتىي مسئلەلردە اماملار مۇنە اشانچ يوقلقدىن بولمىچە، بىرلەچك قارارلارنىڭ روس قانۇنلارنى تەطبيق ايتلۇى و قانۇنىي جەتدىن آلارنىڭ بىر تىبىكە صالحەتلىك جەتدىن گنە قانۇنلارغە آشنا واحوال مەملىكەت و اقف مسلمانلارنىڭ قاتشۇۋون فائىدەلى و تىوش كوردلارندىن.

«نوقويه ۋريمە» نىڭ : عوام مسلمان خلقى اداره روحانيه نى

كر كسنمىلر ، ديوى قاطيا در ست تو گلدر . بىك كر كسنه لىر ،
 لکن آنك كر كلگن ايشتدر ر گه ، آكلاتور غه چاره گنه طابا
 آلميلار . «نوؤيه ؤر يمه» ۱۹۰۵ انچى يللرده مسلمانلر طرفندن
 پىتر بور غه يبار لگان يوز لر چه عريضة لر گه كوز صالسون . بولار
 تور لى ير لردن ، تور لى قوم و قبيله لر دن بار غان عريضة لر بولوب
 همه سنده ده مسلمانلر نك اداره شرعيه تله گانلكلرى ، بولغانلار ن اصلاح
 ايتونى طلب ايتكانلكلرى آچق كور نه در . صوگره روسيه
 مسلمانلر نك دينى و شرعى اداره جهتلرن انگلتره ، فرانسيه ، آوسترى يا
 قول آستنده غى مسلمانلر غه قياس ايتوى خطادر . آلار ده مسلمانلر
 مستملكاتلر ده آيرم طور الار ، بز نك روسيه ده گى شيكللى آنا وطن
 اچنده مملكت خلقى بلهن بر گه قاتشوب ياشاميلر . شول سببلى
 آلار نك دينى و شرعى اشلىرى عادتاً مستقل يوروب طوراً ، عمومى
 قانونلر غه بز ده گى در جه ده كوب تعلق ايتى وشوگا كور شرعى
 اشلرنى حكومت قانونلرى بلهن بر گه تطبيق ايتوب يور تور لك رسمى
 محكمه شرعيه لر گه اول قدر احتياج ده توشمى . اما بز وطنداشلمز
 بلهن بىك قاتشوب ياشادىگمزدن بىك كوب اشلمز بر ياقدن
 محكمه شرعيه گه وايكنچى ياقدن عمومى قانونغه تعلق ايتيه . شول
 سببلى بولار نك ايكيسن بر گه قوشوب يور تر گه احتياج توشه .
 تور كيه ، بخارا شيكللى مستقل ياكه يارم مستقل اسلام حكومتلر نده
 حكومت ادارسى اسلاميت اساسى اوزر ينه بولغانلقدن آلار ده
 شرعى و دينى احكام اوزلر ينه مخصوص اصول دائر مسنده يور توله .
 آلار ده بز ده گى شيكللى محكمه شرعيه لر گه احتياج بولماساده بولماس .
 بونك اوستينه ، «نوؤيه ؤر يمه» نيدن قور قا؟ يوز يل الك
 الوغ پادشاه يقاترينه طرفندن اور نبورغ محكمه شرعيه سى آچلغان .
 موندن نى ضرر كىلگان ، نيندى او كاپسزلق بولغان؟ البته يوق .

بالعكس مسلمانلارنى ادارە خصوصىدە حكومتكە بومحكمه ئىللا نى قدر فائده و جيگلك كىترگان. مسلمانلار غە متعاق نىقدر چوالچق مسئلهلرنى حل ايتشور گە ياردەم ايتكان. مېتر يقه لار يورتوب مسلمانلاردن عسكر آلو مسئله سىنى ترتيب گە صالوغه كوب جيگل لك بىرگان .

اگر قرغزلار و تور كستانلار اوچون دە محكمه شرعيه لار آچلوب مسلمانلارنىڭ دىنى و شرعى اشلىرى بر نظام وانتظام آستىنە آلونسە حكومت موندن ئىللا نىقدر قازانچق. حاضر گى بر طاقم چوالچق حاللر، سؤ استعماللر، آكلاشماو لار بتوب، مسلمانلارنىڭ حكومتكە ياقنلقلارى كوب آرتاچق. بولارنى «نوۋىه ۋر يمه» اوزىدە البتە بلە، لکن اول «دوخا و نوى پراو لىنيه» ديگان سوز بلەن شاياروب مغالطه لر غە كر شه، صاتاشدرر غە ماتاشا .

علم و معرفت

علم اوگران چونكە انسان علميله انسان ايرور
هر كماله آدمى نى يتكوران عرفان ايرور
جاهلى انسان ديمك بر ظاهرى تشبيه در
گر چه صورت آدميدر باطنا حيوان ايرور
علمى بالذات ايله مقصود علم اوچون تحصيل ايت
بولسه حاصل علم عرفان بشقهسى آسان ايرور
دين دنيا نىڭ قوامى معرفتدر شبهه سز
ايكى عالمده جهالت موجب خسران ايرور
علم اوگران استاسه ك دنيا و عقبى راحتن
علمسز يوقدر سعادت بو بزم ايمان ايرور
(اسجدوا) ديب ايلدى فرمان ملك لر گە خداى
آدمى بورتبه يه و اصل ايدان عرفان ايرور
اوشبو دمده حضرت آدمده يوق هيچ بر عمل
علميله بولدى مزيت ايشته بو برهان ايرور

مال ملک بارینی قزغانما صرف ایتم علم او چون
مال ایله بولماس فقط عرفان ایله رجحان ایرور

معرفة شیهه یوق هر ملتت احیا ایدان
بل حقیقته اولوک هر کسه کم نادان ایرور
هر بلا کیسه بو ملتکه جهالتدر سبب

جهلندر هرر ذالت؛ جاهله نی سان ایرور؟
معرفة ایله هواده قوش کبی انسان اوچار
هم معارف سایه سنده بحر بر یکسان ایرور
بارسه هر یرگه حقیردر جاهله یوقدر مقام

معرفة اهلینه جمله یر یوزی میدان ایرور
کوزلی صوقدر حقیقته جهالت صاحبی

هیچده اش کیلماس قولندن دائما حیران ایرور
علمسز بولماس سعادت سن آنی ایتمه امید

معرفة اهلی گنه مسعود عالیشان ایرور
جهلیله ایتک ترقی شیهه سز امر محال

معرفة سز ملتته بو یر یوزی زندان ایرور
مسکتدن قالدی بو ملت جهالتدن دریغ

حالیمز گه اوشبو کون قان یغلا ساق شایان ایرور
بزده نی دین غیرتی بار، نی حمیتدن اثر!

جهلدن گویا بو ملت اهلی هب بی جان ایرور
سایه عرفانده ایتدی لر ترقی بشقه لر

بز قالوبمز خواب غفلتده، همه یقظان ایرور
معرفة مدحنده ایراد ایلاسه هر کم کلام

شیهه سز صادق سوزنده، دیمه گل بالغان ایرور
ملا صادق ایمانقلی

ادارەدن:

آبونە بدللەرىنى يېارىمگان او قوچىلارمزدن نىوشلى
آقچەلارنى يېارىمكلەرىنى اوتتەمز.

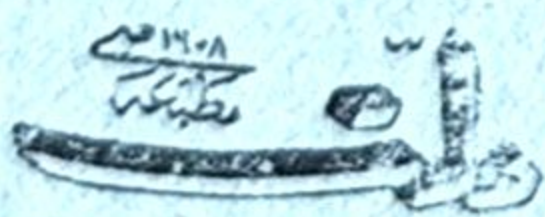
فتوا صوراب يازغان محترم ذاتلارنىڭ سۇاللارنىڭ كەچك عددەن
اعتباراً انشاءالله جواب يازىلاچقىز.

تصحیح

مجلەنىڭ ۵ نچى عددە ۱۴۵ نچى بېت ۲۲ نچى يول آخرىندە غى
«شول» كەلمەسى آرتوق در ۱۴۶ نچى بېت ۲۱ نچى يول دە «علمنى»
سوزىنى عالمنى دېب، ۱۴۸ نچى بېت ۱۵ نچى يول دە «سىبىلى»
سوزىنى سىبىلىرى دېب او قورغە تىوش.

اشبو عددەنىڭ ايك اخىرگى بېتتە ۱۷ نچى سطر دە غى «مسكىتەن»
سوزىنى «مسكىتكە» دېب او قولسون.

تارگاوى دوم «ادرىسەف، علفىف و شرىكلرى» نىڭ

قران دە ظور مىشچانسكى اورامدە اوزبورطندە.
«ملت» مطبعەسى اوزىنىڭ پختە وتمىز اشلىرى ايله شەرت قازانمشدۇر.
مكتەب بالالىرى كىتاب ساتوب آلمان وقتدە «ملت» حرفلىرى ايله
«ملت» دە باصولغان كىتابنى غنە صوراب آلار.

كىتبخانە و مطبعە اىچون آدرىس: «КАЗАНЬ „МИЛЛЯТЬ»

قراندہ ۱۵ کوندہ بر چغا تورغان دینی، ادبی، علمی

الدین والادب

مجله سینہ ۱۳۳۲ سنہ ایچون مشتری دفتر آچق.

آبونہسی اولگیجه	بر یلق	۲ صوم
یارم یلق	۱	۵۰ تین
نسخہسی	-	۱۵ تین

مجله نك اداره خانهسی قرانده «ملت» مطبعہسی یور طنده بولوب

آدریس: КАЗАНЬ, РЕДАКЦІЯ „ДИНЬ ВА АДАБЪ“,
ПРИ ТИПОГР. „МИЛЛЯТЬ“

یا ایسه توغری «ملت» کتبخانه سینہ مراجعت ایدلسده جائز.

آدریس: КАЗАНЬ „МИЛЛЯТЬ“